המשנה מבארת שרבי אליעזר בן יעקב נחלק רק האם מותר לשותפין להיכנס לחצר, אבל שימושים אחרים אסורים אף לדעת רבי אליעזר בן יעקב:

וּשְׁנֵיהֶם – שני השותפים שנדרו הנאה זה מזה, **אֲסוּרִים לְהַעֲמִיד** בחצר השייכת להם **רֵיחַיִם וְתַנּוּר**, **וְכֵן** אסורים **לְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִים**, משום שאם היה אחד השותפים מקפיד על כך, היה יכול למנוע מחבירו לעשות בחצר שימושים אלו, ואף שהדרך היא שאין מקפידים על כך, אסור להם לעשות שימושים אלו בחצר, משום שבזה שאינם מקפידים על כך הם מהנים אחד את חבירו, והדין הוא שויתור אסור במודר הנאה.

המשנה חוזרת ומבארת אופנים שנחלקו חכמים ורבי אליעזר בן יעקב בדין ברירה:

הָיָה רק **אֶחָד מֵהֶם** [–מן השותפים] **מוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ**, אבל חבירו לא היה מודר ממנו, לדעת חכמים **לֹא יָכֹל** המודר **לֶחְצֹר**, משום שהוא נהנה מחלק חבירו, ולא אומרים ש'יש ברירה'. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** חולק **וְאוֹמֵר**, מותר למודר להיכנס לחצר, משום ש**יָכוֹל הוּא לוֹמַר לוֹ** – לשותפו, **לְתוֹךְ שֶׁלִּי אֲנִי נִכְנָס וְאֵינִי נִכְנָס לְתוֹךְ שֶׁלָּךְ**, כיון ש'יש ברירה', כלומר שאנו אומרים שכשמשתמש בשדה מתברר למפרע שבשעה שקנו השותפים את השדה, קנה את כל השדה לזמן זה שמשתמש בו, ובאותו זמן אין למדיר חלק בשדה כלל.

וּבאופן זה, שרק אחד מהם נדר מחבירו, **כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר** שאסר על עצמו הנאת חבירו **לְמָכוֹר אֶת חֶלְקוֹ** בחצר, משום שכל זמן שהם שותפים בחצר יש לחשוש שמא יקנא בחבירו שרשאי להיכנס לחצר, ויבוא לעבור על איסור נדר ולהשתמש גם הוא בחצר. אבל כששניהם מודרים זה מזה אין כופים למכור, משום ששניהם אסורים להיכנס ואין כאן קנאה. ואפילו לדעת רבי אליעזר בן יעקב שמתיר למודר להיכנס לחצר כופים אותו למכור את חלקו, כדי שלא יקנא בחבירו שיכול להעמיד ריחיים ולגדל תרנגולים בחצר, ויבוא גם הוא להעמיד ריחיים, ויכשל באיסור נדר.

כמו כן, לדעת חכמים, אם **הָיָה אֶחָד מִן הַשּׁוּק** – אדם זר שאין לו בעלות על החצר **מוּדָּר בְּאֶחָד מֵהֶם** [–מאחד מהשותפים] **הֲנָאָה, לֹא יִכָּנֵס** הזר **לֶחָצֵר**, שהרי אם אסרו חכמים את הכניסה לחצר על השותף שיש לו בעלות על החצר, ודאי שהם אוסרים כשהמודר הוא איש זר. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** נחלק **וְאוֹמֵר**, אפילו באופן זה **יָכוֹל** אותו אדם זר **לוֹמַר לוֹ** – לשותף שהוא מודר הנאה ממנו, **לְתוֹךְ** החלק **שֶׁל חֲבֵירְךָ אֲנִי נִכְנָס וְאֵינִי נִכְנָס לְתוֹךְ** החלק **שֶׁלְּךָ**, וממילא איני נהנה משלך אלא משלו בלבד. ולא רק לשותף שיש לו בעלות על החצר התיר רבי אליעזר בן יעקב להיכנס לחצר כשהוא מודר הנאה משותפו, אלא אפילו אדם אחר שאינו שותף בחצר, אין השותף יכול לעבב אותו מלהיכנס לחצר.

המשנה מבארת מה דינם של חפצים השייכים למדיר, אלא שהם מושכרים לאדם אחר, האם מותר המודר ליהנות מהם:

הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ, **וְיֵשׁ לוֹ** [–למדיר] **מֶרְחָץ וּבֵית הַבַּד** שהם **מוּשְׁכָּרִין** לאדם אחר **בָּעִיר**, דין המודר הוא כך, **אִם יֵשׁ לוֹ** –למדיר [המשכיר] **בָּהֶן תְּפִיסַת יָד** – שאופן השכירות הוא שיש למשכיר זכויות במרחץ ובבית הבד, אף שהם מושכרים לאחרים, **אָסוּר** המודר להשתמש בהם, משום שזה נחשב שהמודר נהנה מהמדיר, אבל אם **אֵין לוֹ** – למדיר [המשכיר] **בָּהֶן תְּפִיסַת יָד**, **מוּתָּר** המודר להשתמש במרחץ ובבית הבד, משום שהשתמשותו אינה נחשבת הנאה מן המדיר.

המשנה דנה בנודר מביתו או שדהו של אדם מסוים, ואחר כך יצאו מרשותו ואינם שייכים לו, האם מותר הנודר ליהנות מהם:

הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֲנִי נִכְנָם – שאסר על עצמו להיכנס לביתו של חבירו, **וְשָׁדְךָ** [–או שדך] **שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ** – שאסר על עצמו ליהנות משדה חבירו אם יקנה אותו, **וּמֵת** בעל הבית והשדה, **אוֹ שֶׁמָּכְרוּ לְאַחֵר**, ונמצא שהבית והשדה כבר אינם שייכים לו, **מוּתָּר** הנודר להיכנס לבית וליהנות מהשדה אחר שיקנה אותה, משום שלא נדר אלא על 'ביתך' ו'שדך', ועכשיו אין זה ביתו ושדהו. ודווקא אם מכרו לאחר, אבל אם מכר הבית לנודר עצמו, אסור הנודר להיכנס לבית. אבל אם נדר בלשון אחר ואמר **קוֹנָם בַּיִת זֶה שֶׁאֲנִי נִכְנָם**, או קונם **שָׂדֶה זוֹ שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ**, ולא הזכיר בלשון נדרו שהאיסור הוא על בית ושדה של פלוני, גם אם **מֵת** בעל הבית והשדה, **אוֹ שֶׁמָּכְרוּ לְאַחֵר, אָסוּר** הנודר להיכנס לבית וליהנות מהשדה אחר שיקנה אותה, משום שאסר על עצמו 'בית זה' ו'שדה זו', בין אם פלוני הוא בעליו ובין אם לא.

גמרא

אִיבַּעְיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, **בְּנָדְרוּ פְּלִינִי** – באופן שכל אחד מהם אסר על עצמו את הנאת חבירו, ודאי שנחלקו רבי אליעזר בן יעקב ורבנן האם הם מותרים להיכנס לחצר. אבל באופן **שֶׁהֶדִּירוּ זֶה אֶת זֶה** – שכל אחד אסר על חבירו הנאה מחלקו, **מַאי** – מה הדין, **מִי אָמְרִינַן** – האם אנו אומרים שרק **בְּנָדְרוּ** ואסרו על עצמם **הוּא דִּפְלִינִי** – נחלקו רבי אליעזר בן יעקב ורבנן, **אֲבָל בְּהֶדִּירוּ זֶה אֶת זֶה מוֹדוּ לֵיהּ** [–מודים] **רַבָּנַן לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** שמותר לכל אחד מהם להיכנס לחצר, משום שגם הם מודים ש'יש ברירה' ומעיקר הדין יש להתיר להם את הכניסה לחצר, אלא שרבנן קנסו את השותף שאסר עצמו בנדר, ואסרו עליו להיכנס לחצר, אבל כאשר הדירו איש את חבירו אין לאסור עליהם כניסה לחצר, **דְּכִי אֲנוּסִין דָּמוּ** – כיון שכל אחד מהם הוא אנוס באיסור הנדר, שהרי לא נדר על עצמו אלא חבירו הדירו, ואין סיבה לקונסם, **אוֹ דִילְמָא** [–שמא] **אַפְּלוּ בְּהֶדִּירוּ זֶה אֶת זֶה פְּלִינִי רַבָּנַן** – נחלקו רבנן על רבי אליעזר בן יעקב, והם סוברים שאסור לשותפין להיכנס לחצר, משום שמעיקר הדין 'אין ברירה'.

הגמרא רוצה להוכיח שנחלקו גם בהדירו זה את זה:

תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראיה מהסיפא של משנתינו, שנאמר בה, **הָיָה אֶחָד מֵהֶן מוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ**, חכמים סוברים שאסור למודר להיכנס לחצר ורבי אליעזר בן יעקב מתיר. ומלשון המשנה 'מודר' משמע שלא נדר מעצמו אלא חבירו הדירו, ואף על פי כן **פְּלִינִי רַבָּנַן** על רבי אליעזר בן יעקב, ואוסרים עליו להכנס לחצר, ומוכח שנחלקו גם אם לא נדר מעצמו אלא חבירו הדירו.

דוחה הגמרא, **תְּנִי** [–שְׁנֵה] **נָדוּר מֵחֲבֵירוֹ הֲנָאָה**, כלומר, אין להוכיח מלשון 'מודר', כיון שלשון זו מתפרשת גם על הנודר מעצמו, ובאמת המשנה מדברת דווקא בנודר מעצמו ולא כשהדירו חבירו.

הגמרא מבארת שמסתבר לומר שלא נחלקו בהדירו זה את זה:

דְּכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך מסתבר, שמשנתינו מדברת דווקא בנודר מעצמו, **דְּקָתָנֵי** – שהרי שנינו **בְּסֵיפָא, וְכוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לְמָכוֹר אֶת חֶלְקוֹ. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא** – אם תאמר שמדובר באופן **דְּנָדַר הוּא** מעצמו, **הֵיינוּ דְּקָתָנֵי** – מבואר מדוע **כּוֹפִין** אותו למכור את חלקו, כיון שהוא גרם לעצמו את האיסור, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** – אלא אם תאמר שמדובר **דְּאַדְּרֵיהּ** – שחבירו הדירו, **יקשה אַמַּאי** [–מדוע] **כּוֹפִין אוֹתוֹ** למכור חלקו, **הָא מֵינַס אָנֵס** – הלא המודר אנוס, שהרי הוא לא גרם לעצמו את האיסור, ואין לקונסו.

הגמרא מבארת באיזו חצר נחלקו רבנן ורבי אליעזר בן יעקב במשנתינו:

אָמַר רַבָּה אָמַר זְעִירִי,

מַחֲלוֹקֶת חכמים ורבי אליעזר בן יעקב במשנתינו היא רק בחצר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי חֲלוּקָה – שגודל החצר הוא לא פחות משמונה אמות, כך שניתן לפרק את השותפות ולחלק את החצר בין השותפין מחצה לזה ומחצה לזה, ולכל אחד תישאר חצר שגדלה ארבע אמות, ובאופן זה סוברים חכמים שאין להתיר כניסה לחצר מטעם ברירה, משום שכיון שאולי השדה תיחלק בעתיד, אין לומר שכשמשתמש בחצר הוברר הדבר למפרע שבזמן זה השדה קנויה לו, שהרי יכול להיות שאחר שיחלקו השדה יקבל חבירו חלק זה שמשתמש בו עתה, אֲבָל בחצר שאֵין בָּהּ כְּדֵי חֲלוּקָה – שאם נחלק את החצר לשני השותפין לא ישארו לכל אחד ארבע אמות, ונמצא שהחצר תעמוד לעולם במצב של שותפות, דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר – גם חכמים מודים שבאופן כזה נאמר 'יש ברירה', כלומר שבשעה שמשתמש מתברר למפרע שבזמן שקנו השדה קנה הוא את כל השדה לזמן זה, שעל דעת כן נשתתפו בחצר.

דוחה הגמרא, אֲמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לרבה, אי אפשר לומר כדבריך שבחצר שאין בה כדי חלוקה מודים חכמים ש'יש ברירה', שֶׁהֲרֵי בֵּית הַבְּנֶסֶת של בני העיר דְּכֻמֵּי שָׁאֵין בּוֹ כְּדֵי חֲלוּקָה דָּמֵי, כיון שכל בני העיר צריכים את בית הכנסת ואי אפשר לחלקו, וְתָנַן – ושנינו במשנה לקמן (מח.) לגבי שני אנשים המודרים הנאה זה מזה, שֶׁשְּׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בְּדָבָר שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, ומפרשת המשנה שאחד מן הדברים של אותה העיר הוא בית הכנסת, ועל כרחך מוכח מכאן שלדעת חכמים אפילו בדבר שאין בו כדי חלוקה אין להתיר.

מכח קושיתו מבאר רב יוסף את דין המשנה להיפך מדברי רבה: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב זְעִירִי, מַחֲלוֹקֶת חכמים ורבי אליעזר בן יעקב במשנתינו היא רק בחצר שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי חֲלוּקָה – שאם נחלקה לא יהיו בה ארבע אמות לכל אחד מהשותפין, שלדעת חכמים אפילו באופן זה אין סומכים על ברירה להתיר, ורבי אליעזר בן יעקב סובר שכיון שלעולם החצר תשאר של שניהם, ולא יוכל אחד מהם לכוף את חבירו לחלוק, ודאי שמתחילה נשתתפו בה על דעת שכל אחד מהם בשעה שישתמש בה החצר כולה תהיה שלו, אֲבָל בחצר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי חֲלוּקָה – שאם נחלקה יהיו בה ארבע אמות לכל אחד מהשותפין, כיון שכל אחד מהם יכול לכוף את שותפו לחלוק את החצר, אפילו לדעת רבי אליעזר בן יעקב לא אומרים שמתחילה נשתתפו בה על דעת שכל אחד מהם בשעה שישתמש בה החצר כולה תהיה שלו, שהרי שמא יכוף אחד מהם את חבירו לחלוק, ולכן באופן זה לִדְבֵרֵי הַכֹּל אָסוּר, ואפילו לדעת רבי אליעזר בן יעקב.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת התנאים במשנתינו: אָמַר רַב הוּנָא, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב ששותפין המודרים הנאה זה מזה מותרים להיכנס לחצר המשותפת לשניהם, וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.

שנינו במשנה לעיל (מו.), הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ וְיֵשׁ לוֹ [-למדיר] שָׁם מֶרְחָץ וְכוּ' ובית הבד מושכרין בעיר, אם יש למשכיר [שהוא המדיר] בהן תפיסת יד, אסור המודר לידהנות מהם.

הגמרא מבררת את דברי המשנה:

וְכַמָּה השיעור שיהיה למשכיר במרחץ כדי שיחשב שיש לו בו תְּפִיסַת יָד. אָמַר רַב נַחְמָן, כאשר המשכיר מקבל מרווחי המרחץ ובית הבד לְמֵחֲצָה לְשָׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ, אז נחשב שיש לו בהם תפיסת יד, אֲבָל בִּבְצִיר – בפחות משיעור זה, לֹא – אין זה נחשב תפיסת יד למדיר, ומותר למודר ליהנות מהמרחץ ומבית הבד.

אַבָּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ בִּבְצִיר – בפחות מרביע, עדיין נחשב שיש לו בהם תפיסת יד, וְאָסוּר למודר ליהנות מהם, וְהֵיכִי דָּמֵי דְּשָׁרֵי – באיזה אופן מותר למודר ליהנות מהם, דְּמָכַר לְבַעַל הַמֶּרְחָץ בְּטַסְקָא – אם המשכיר מקבל דמי שכירות קבועים בכל שנה, ואין לו שום חלק ברווחי המרחץ, שאז אין זה נחשב לתפיסת יד.

גירסת הר"ן:

וְכַמָּה השיעור שיהיה למשכיר במרחץ כדי שיחשב שיש לו בו תְּפִיסַת יָד. אָמַר רַב נַחְמָן, כאשר המשכיר מקבל מרווחי המרחץ ובית הבד לְמֵחֲצָה לְשָׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ, אז זה נחשב שיש לו בהם תפיסת יד, אֲבָל בִּבְצִיר – כאשר אין לבעל המרחץ חלק ברווחי המרחץ, אלא שייר לעצמו רק את הזכות למכור ביצים לאנשים שבאים לרחוץ, לֹא – אין זה נחשב תפיסת יד למדיר, כיון שהמשכיר אינו נהנה מגוף המרחץ, ומותר למודר ליהנות מהמרחץ ומבית הבד.

אַבָּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ בִּבְצִיר – שיש למשכיר רק את הזכות למכור ביצים לבאי המרחץ, עדיין נחשב שיש לו בהם תפיסת יד, וְאָסוּר למודר ליהנות מהם, וְהֵיכִי דָּמֵי דְּשָׁרֵי – באיזה אופן מותר המודר ליהנות מהם, דְּמָכַר לְבַעַל הַמֶּרְחָץ בְּטַסְקָא – אם המשכיר מקבל דמי שכירות קבועים בכל שנה, ואין לו שום חלק ברווחי המרחץ, שאז אין זה נחשב לתפיסת יד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תמוז, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' תמוז בענין שאינו יודע יום היארצייט של אביו ז"ל. הנה יתייעץ בזה עם אנ"ש והם יתדברו עם אמו תחי' לברר היום שיש לומר שהוא היותר קרוב להיארצייט, ולקבוע בו.

בהנוגע למ"ש אודות הנחת תפילין למלאת לו י"ב שנה. הנה אף שמובא מנהג כזה אבל לא ראיתי נוהגין ככה בין אנ"ש לשנות התחלת תפילין ליתום ויתנהג ע"פ המובא בלוח היום היום ב' מנ"א להתחיל הנחת תפילין בשני חדשים לפני הבר מצוה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר